

7. Яворська С. Ю. Орфографічний розбір як вправа / С. Ю. Яворська // Дивослово. – 2009. – № 4. – С. 18–9.

REFERENCES

1. Bulohov, V. Y. (2010). *Orfohrafichni pomylky na shlyakhu pidvyshchennya hramotnosti uchniv*. [Misspellings towards literacy students]. Kyiv.
 2. Varzatska, L. A. (1993). *Ridna mova (4(3)) klas*. [Mother tongue (4 (3)) class]. Kyiv.
 3. Dombrovskaya, V. P. (2011). *Podolannya vad pys'ma. Korektsiyni zavdannya dlya uchniv 1 - 4 kl.* [Overcoming defects writing. Corrective SHEET 1]. Kyiv.
 4. Koval, G. P. (2008). *Metodyka vykladannya ukrayins'koyi movy: navch. Posibnyk*. [Methods of teaching Ukrainian language, teach. Guide]. Kyiv.
 5. *Prohrama dlya seredn'oyi zahal'noosvitn'oyi shkoly*. (2016). [The program for secondary school] [1-4]. Kyiv.
 6. Horoshkovska, A. N. (2009). *Analiz orfohrafichnykh pomylk z ukr. movy ta*

zarobihannya yim. [Analysis of the Ukrainian spelling errors. language and Prevention]. Kyiv.

7. Jaworski, S. Y. (2009). *Orfohrafichnyy rozbir yak vprava*. [Spelling analysis as an exercise]. Kyiv.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

ТУПАЛЬСЬКА Галина Олексіївна – здобувач, викладач, викладач кафедри теорії та методик початкового навчання Рівненського державного гуманітарного університету.

Наукові інтереси: методика навчання української мови у вищій школі, формування особистості фахівця-педагога початкових класів.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

TUPALSKA Galina Oleksiyivna – researcher, teacher, lecturer in theory and methodology of primary education Rivne State Humanitarian University.

Circle of research interests: methods of teaching Ukrainian language in higher education, identity formation specialist primary school teacher.

Дата надходження рукопису 13. 09. 2017 р.

УДК 372

ШУЛЬГА Людмила Миколаївна –

старший викладач кафедри дошкільної освіти комунального закладу «Запорізький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти» Запорізької обласної ради
 e-mail: lnshulga@ukr.net

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО РОЗКРИТТЯ ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ ДИТИНИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ НА ЗАНЯТТЯХ ІЗ МАЛЮВАННЯ

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Сучасному українському суспільству потрібні творчі особистості, здатні до активної модернізації різних сфер людської діяльності, тому проблема творчих здібностей є актуальною як для освітньої системи в цілому, так і для дошкільної її ланки, адже, як доводять психолого-педагогічні дослідження, дошкільний вік є сенситивним щодо розвитку творчого потенціалу особистості.

Сучасні науковці (В. Моляко, М. Подьяков, Т. Піроженко, Н. Портницька та ін.) зазначають, що одним із механізмів розвитку творчих здібностей дитини є включення її в активну практичну діяльність і підкреслюють роль продуктивних видів діяльності як засобів розвитку творчих здібностей дошкільників. Образотворча діяльність є одним із найдієвіших та найефективніших засобів розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку. Це підтверджується теоретичними дослідженнями і практичними

напрацюваннями як вітчизняних, так і зарубіжних педагогів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Проблему розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку в образотворчій діяльності досліджували в психології Л. Божович, Л. Виготський, М. Волков, Є. Ігнат'єв, О. Запорожець, В. Кирієнко, О. Ковальов, О. Леонт'єв, О. Мелік-Пашаєв, В. Моляко, О. Музика, В. Мухіна, Н. Портницька, Є. Рибалко, Б. Теплов, Д. Ельконін та інші; у педагогіці – З. Богуславська, Е. Белкіна, Н. Ветлугіна, Г. Григор'єва, Т. Доронова, О. Дронова, Н. Дьяченко, В. Інжестойкова, Т. Казакова, Н. Кириченко, Л. Масол, Т. Комарова, В. Косминська, В. Котляр, Г. Лабунська, І. Ликова, Б. Маршак, Г. Підкурманна, Ю. Полуянов, Н. Сакуліна, Г. Сухорукова, О. Трусова, Є. Фльоріна, Н. Халезова та інші.

Погляди на процес продуктивної діяльності дошкільників різняться. Науковці вважають, що його ефективність залежить від: основ зображувальної грамоти, художніх

умінь і навичок (Н. Ветлугіна, М. Зацепіна Т. Казакова, Т. Комарова, В. Котляр); оволодіння сенсорними еталонами (С. Погодіна); перетворення навчання основам зображувальної діяльності в свідому та цікаву для дітей справу (Т. Доронова); використання різних матеріалів і способів зображення (Л. Парамонова); створення особливої атмосфери продукування образу завдяки ампліфікації діяльності комплексною системою методів і прийомів (М. Єрмолаєва); пошукової, експериментальної діяльності з наслідування і виконання ігрових дій (О. Леонтьєв, В. Моляко, О. Музика, Н. Портницька); взаємодії сприйняття і творення, активного використання гри як методу навчання (Т. Калініна).

При цьому необхідно зазначити, що у вирішенні проблеми організації розвитку творчості дошкільників в сучасних умовах реформування дошкільної освіти існують питання, які потребують з'ясування: методи прямих чи непрямих керівництва розвитком дитячої художньої творчості мають бути домінуючими; яким формам занять образотворчої діяльності (регламентованим або вільним) слід надавати перевагу; освітні чи розвиваючі завдання є першочерговими в процесі занять із малювання, оцінювати чи не оцінювати результати творчої діяльності дошкільників; якщо оцінювати, то яким чином?

Мета статті: описати сучасні підходи до розкриття творчого потенціалу і розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку на заняттях із малювання.

Виклад основного матеріалу дослідження. Практичний досвід і висновки науковців свідчать, що заняття є однією з основних форм навчання, виховання і розвитку в системі дошкільних навчальних закладів, яка здатна забезпечити ефективність освітнього процесу. Г. Сухорукова, О. Дронова, Н. Голота, Л. Янцур зазначають, що заняття передбачає пряме чи непряме навчання, освіту, розвиток і наголошують на діалектичному зв'язку розвитку образотворчої діяльності з активним ознайомленням дітей з теорією та практикою образотворчого мистецтва [13].

Т. Казакова вважає, що розумно організоване заняття з образотворчої діяльності починається зі створення умов для постановки завдань, у ході вирішення яких формуються здібності, а знання, вміння та навички засвоюються, і убачає в періодизації творчого процесу три етапи: виникнення та оформлення задуму; створення художніх образів дітьми за допомогою володіння конкретними художніми навичками та стану натхнення; аналіз результатів образотворчої діяльності [5].

Слід зазначити, що особливу увагу

науковці приділяють **першому етапу** педагогічного процесу (виникнення, розвиток, усвідомлення та оформлення задуму) і вважають за доцільне його спрямування на організацію сприйняття (А. Бакушинський, Н. Ветлугіна, М. Єрмолаєва, Б. Неменський, Н. Сакуліна, О. Трусова та ін.), використання синтезу мистецтв у процесі сприйняття (М. Єрмолаєва, В. Кудрявцев, К. Медведєва та ін.), забезпечення емоційної забарвленості естетичного сприймання (Н. Ветлугіна, Т. Комарова, Н. Трофаїла та ін., збагачення сенсорного досвіду (Н. Ветлугіна, В. Інжестойкова, Ю. Малікова та інші).

Сприйняття творів мистецтва і краси оточуючого світу науковці (А. Бакушинський, А. Бандура, Е. Белкіна, Н. Ветлугіна, Т. Доронова, О. Дронова, Т. Казакова, Т. Калініна Дж. Кольман, Т. Комарова, М. Марков, Л. Масол, О. Приходько, Н. Сакуліна, Г. Сухорукова, О. Трусова та ін.) вважають одним із найважливіших компонентів у процесі образотворчої діяльності і розвитку творчих здібностей дитини і виділяють у художньому сприйнятті пізнавальний, емоційний, естетичний, моральний аспекти впливу на розвиток дошкільника. Проте, єдиного підходу до вирішення проблеми розвитку сприйняття як умови творчого розвитку особистості серед науковців немає: О. Трусова зазначає, що становлення художнього сприйняття бере початок у дошкільному віці і відбувається під безпосереднім керівництвом дорослих, побудова образів сприйняття забезпечується співвідношенням властивостей предметів і наявними знаннями, повнота і точність їх залежить від оволодіння системою еталонів, необхідних для обстеження об'єктів [15]; Т. Комарова наголошує, що в організації сприйняття творів мистецтва слід приділяти увагу не лише їх змісту, а й формі, засобам виразності, характерним деталям образів, колірній палітрі і пропонує спрямовувати увагу дітей на характеристику і особливості об'єкту чи образу, послідовне їх обстеження з аналізом якостей [7]; Б. Неменський звертає увагу на небезпечне зміщення пріоритетів сучасної педагогіки в бік «формально-словесного засвоєння культури» і «упущення з виду духовно-емоційної сфери» [11, с. 28] і запроваджує ідею універсальної складової людського досвіду в мистецтві, її закріпленні в глибинній емоційній сфері дитини, надає почуттям пріоритетного значення у сприйнятті: «Красу недостатньо знати. Її необхідно відчувати» [11, с. 54].

Послідовники концепції Б. Неменського дотримують думки, що освоєння дитиною процесу художнього сприйняття відбувається

завдяки одухотворення форми, рефлексії власних переживань, збереження емоційності, і вказують на необхідність створення умов для емоційного сприйняття, чуттєвого проживання дитиною світу, самостійного осмислення цих переживань: О. Дронова доводить, що чуттєве сприйняття краси оточуючого світу підвищує ефективність творчої діяльності в дошкільників [4]; Т. Калініна робить акцент на активізації здатності дитини вступати до опосередкованого діалогу з автором, освоєнні нею процесу художнього сприйняття «як процесу одухотворення форми» [6, с. 90]; О. Рудницька зазначає, що мистецтво у своїй сутності є діалогічним за своєю природою [12]; Л. Масол вважає розуміння мистецтва творчим процесом співпереживання та інтерпретації, що носить активно діалогічний характер [9] і вважає художнє сприйняття неповторним, збагаченим «особистісним смислом (інтерпретацією)», і вважає не коректним у педагогічній практиці дошкільної ланки освіти використання мистецтвознавчого та художньо-педагогічного аналізу, навіть у спрощеному варіанті, адже «відбувається своєрідне нав'язування дітям певного тлумачення, характерного для розуміння дорослими» [10, с. 80].

В організації художнього сприйняття науковці (І. Біла Н. Захарюк, Д. Кабалевський, Л. Масол, Б. Неменський, О. Потєбня, Г. Шевченко, Б. Юсов, Б. Яворський) приділяють значну увагу як використанню різних видів мистецтва, так і синтезу мистецтв у створенні особливої атмосфери для дитячої творчості і вважають: мистецтво рушійною силою розвитку творчої особистості а дошкільне дитинство віком найбільшої сприйнятливості дитини до образної емоційно-насиченої мови мистецтва, періодом природного синкретичного сприйняття світу (О. Потєбня); художню інтеграцію природною і необхідною в розкритті творчого потенціалу дитини (Н. Захарюк); взаємодію мистецтв особливою формою залучення дітей до пізнання художньої творчості і розвитку в дітей почуттєвої й духовної сфери (Л. Масол, Г. Шевченко, Б. Юсов); синтез різних видів мистецтва засобом створення синтетичного художнього образу в дитини, завдяки якому вона стає свідком і учасником живого формоутворення (Д. Кабалевський, Б. Неменський, Б. Юсов, Б. Яворський), важливою умовою розвитку творчого сприйняття, яка забезпечує єдність емоційного і пізнавального, змісту та форми; прояву дитячої ініціативи, самостійності у творчості та естетичному сприйнятті дитини (І. Біла).

Наукові джерела висвітлюють питання емоційної забарвленості естетичного сприймання (А. Бакушинський, Е. Белкіна,

І. Бех, А. Богуш, Л. Виготський, Н. Ветлугіна, О. Дронова, О. Запорожець, В. Зеньковський, К. Ізард, Т. Казакова, Т. Комарова, В. Левін, В. Мухіна, О. Некрасова-Каратєєва, Т. Піроженко, Л. Трубайчук).

Сучасні науковці зазначають роль емоційної сфери в творчій діяльності: вважають емоційні переживання основою розвитку духовної структури особистості (І. Бех, О. Дронова, Т. Піроженко), вказують на необхідність у дитинстві пройти емоційну школу виховання добрих почуттів (О. Некрасова-Каратєєва, Л. Трубайчук).

Поряд з емоційним компонентом педагога (З. Богуславська, Н. Ветлугіна, В. Інжестойкова, Т. Комарова, Ю. Малікова, Н. Сакуліна, О. Усова, Є. Фльоріна) відзначають роль сенсорного досвіду дитини в розвитку творчих здібностей, визнають правильно організовану образотворчу діяльність як найбільш сприятливу для розвитку її органів чуття і доводять, що збагачення сенсорного досвіду дитини відбивається в малюнках дітей, у створених ними більш виразних і осмислених образів (Т. Буянова, О. Чекунова); виявляється у використанні різноманітних матеріалів і художніх еталонів (О. Брикїна, С. Погодіна); є важливою передумовою навчання основам композиції (Г. Підкурганна); оволодіння кольором як засобом виразності (Л. Пантелєєва, А. Размислова); взаємозв'язку образотворчої діяльності дошкільників з розвитком їхнього мовлення (А. Богуш, Н. Гавриш); слугує допоміжним засобом поєднання слова і зображення (О. Вєпрева); є необхідним підґрунтям пізнавальної діяльності (Л. Котлярова) тощо.

На **другому етапі** заняття з малювання відбувається створення художніх образів дітьми за допомогою володіння конкретними художніми навичками (Т. Казакова). До його організації у сучасній дошкільній педагогіці існують різні підходи: Т. Казакова зазначає, що розкриттю творчого потенціалу дитини сприяє планування творчих завдань, послідовне обстеження форми предмета, навчання навичкам і вмінням, показ способів зображення та використання за власним бажанням різних виразно-зображувальних засобів і матеріалів, ігрові прийоми, взаємозв'язок різних видів художньої діяльності для створення образної ситуації [5]; Н. Ветлугіна вказує на те, що виникнення задуму відбувається успішно, якщо діти «введені в уявну ситуацію», педагогом враховується потреба дітей у творчій активності і здійснюється допомога в усвідомленні дітьми «найближчої задачі їх

нової діяльності» [2, с. 23–24] та забезпечення «варіативності ситуацій» через зміни умов і форм діяльності [2, с. 42].

Передумовою оволодіння продуктивними видами діяльності, які, в свою чергу, стимулюють розвиток творчих здібностей, науковці вважають наслідування і успішне виконання ігрових дій (О. Леонтєв, Л. Масол, В. Моляко, О. Музика, Н. Портницька). Так, на думку Л. Масол, в художній діяльності дітей продукти дитячої пам'яті й уяви тісно переплетені [10], гра на заняттях із малювання впливає на формування мотивації до навчальної діяльності, дозволяє здійснювати керівництво роботою дітей та оцінювати результати (Т. Доронова).

Сучасні дослідження доводять ефективність інноваційних технологій розвитку дитячої художньої творчості, в основу яких покладено: систему ігор, які допомагають дитині відкривати світ людських почуттів і відносин, усвідомлювати унікальність і значимість власних переживань, надають можливість втілювати їх у кольорі та формі (Т. Калініна); комплексну систему методів і прийомів: наочні моделі, схематичні зображення, казкові ситуації, створення емоційних образів з орієнтацією на звуковий ряд тощо (М. Єрмолаєва); експериментальну та пошукову діяльність (Л. Парамонова); формування вміння фантазувати, вигадувати, комбінувати знайомий матеріал у мовних, образних, мімічних, пластичних вправах (Л. Трубайчук).

Погляди науковців на організацію **третього етапу** заняття з малювання, призначеного аналізу результатів образотворчої діяльності теж різняться, тому що оцінювання творчості на сьогодні не має остаточного вирішення. Існуючі в педагогіці дослідження дитячої творчості орієнтовані в основному на оцінювання кінцевого продукту. Так, Т. Казакова включає в останній етап заняття аналіз малюнків старшими дошкільниками, вказує на необхідність «аргументовано оцінити результат творчості», виділити характерні, виразні особливості зображення предмету, персонажу [5, с. 176].

Л. Трубайчук відстоює позицію розвитку творчих можливостей дитини в процесі створення художнього образу, «проживання кожного етапу творчого процесу» і вважає, що це формує самосвідомість, самооцінку дитини і впливає на її «подальшу долю не лише в творчій реалізації, але й у психологічному та соціальному плані» [14, с. 65]. В. Левін стверджує, що найбільш цінним продуктом дитячої художньої творчості є не малюнки, а

здібності та потреби, які формуються й розвиваються в ході цієї діяльності [8]. Цієї позиції дотримує й І. Біла, яка зазначає, що самоконтроль дитини спрямований на «процес гри – творчості, а не на якість творчого продукту» [1, с. 15]. Л. Виготський вбачав цінність дитячої творчості «не в результаті, не в продукті, а в самому процесі» [3, с. 67], із чого постає висновок, що оцінювання дитячої творчості повинно ґрунтуватися на виключно позитивному ставленні до кожної дитини, довіри до її можливостей.

Висновки та перспективи подальших розвідок напрямку. Огляд та аналіз існуючих підходів до вирішення проблеми розвитку творчого потенціалу дошкільників засобами образотворчого мистецтва в педагогічній практиці дає можливість стверджувати, що розроблені й упроваджені в практичну діяльність вихователів методи й форми роботи з дошкільниками на заняттях з малювання є достатньо ефективними, але вони не повною мірою використовують сенситивні можливості даного вікового періоду і здебільшого спрямовані на розвиток лише окремих складових творчих здібностей особистості. Проблема розвитку дошкільників у творчій діяльності вимагає подальших пошуків щодо її вирішення на основі технологічного підходу й повноцінного використання можливостей дошкільного віку як сенситивного для розвитку творчих здібностей.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Біла І. М. Психологія дитячої творчості. – К.: Фенікс, 2014. – 137 с.
2. Ветлугина Н. А. Художественное творчество и ребенок: монография / под ред. Н. А. Ветлугиной. – М.: Педагогика, 1972. – 287 с.
3. Выготский Л. С. Психология развития ребёнка / Л. С. Выготский. – М.: Изд. Эксмо, 2005. – 512 с.
4. Дронова О. Через красу до творчості. Інтегрований підхід до організації образотворчої діяльності старших дошкільнят / О. Дронова // Дошкільне виховання. – 2004. – №4. – С. 18–19.
5. Казакова Т. Г. Теория и методика развития детского изобразительного творчества: учеб пособие для студентов вузов, обучающихся по специальностям «Дошк. педагогика и психология», «Педагогика и методика дошк. образования» / Т. Г. Казакова. – М.: Гуманитар изд центр ВЛАДОС, 2006. – 255 с.
6. Калинина Т. В. Развитие художественного восприятия ребенка на основе приобщения к изобразительному искусству /

Т. В. Калинина. – Екатеринбург: Изд-во Урал. ун-та, 2008. – 148 с.

7. Комарова Т. С. Изобразительная деятельность в детском саду. Обучение и творчество. – М., 1990. – 68 с.

8. Левин В. А. Воспитание творчества / В. А. Левин. – М.: Педагогика, 1977. – 64 с.

9. Масол Л. М. Художньо-педагогічні технології в основній школі: єдність навчання і виховання: метод. посіб. / Л. М. Масол. – Харків: «Друкарня Мадрид», 2015. – 178 с.

10. Методика навчання мистецтва у початковій школі : посібник для вчителів / Л. М. Масол, О. В. Гайдамака, Е. В. Белкіна, О. В. Калініченко, І. В. Руденко. – Х.: Веста; Вид-во «Ранок», 2006. – 256 с.

11. Неменский Б. М. Мудрость красоты: О проблемах эстетического воспитания. Кн. для учителя. – М.: Просвещение, 1981. – 192 с.

12. Рудницька Л. Педагогіка: загальна та мистецька: Навч. посібник. – К., 2002. – 270 с.

13. Сухорукова Г. В. Образотворче мистецтво з методикою викладання в дошкільному навчальному закладі: підручник / [Г. В. Сухорукова, О. О. Дронова, Н. М. Голота, Л. Я. Янцур]. – К.: Слово, 2010. – 376 с.

14. Трубайчук Л. В. Феноменологія розвитку одаренності дітей дошкільного віку: Монографія. – М.: Баласс, 2010. – 182 с.

15. Трусова Е. Л. Своєобразие восприятия скульптуры детьми седьмого года жизни // Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти. Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету : Збірник наукових праць. – Випуск 2 (45). – Рівне, 2011. – С. 87–92.

REFERENCES

1. Bila, I. M. (2014). *Psykhohohiia dytiachoi tvorchosti*. [Psychology of children's creativity]. Kyiv: Feniks.

2. Vetluyhina, N. A. (1972). *Khudozhestvennoe tvorchestvo u rebenok: Monohrafiya pod red. N.A. Vetluyhinoi*. [Artistic creativity and the child: monograph. N. Vetluginoj]. Moscow: Pedahohyka.

3. Vyhotskiy, L. S. (2005). *Psykhohohiia razvytiya reb'onka*. [Child developmenta lpsychology]. Moscow: Эksmo.

4. Dronova, O. (2004). *Cherez krasu do tvorchosti. Intehrovanyi pidkhid do orhanizatsii obrazotvorchoi diial'nosti starshykh doshkil'niat*. [Because of the beauty of creativity. Integrated approach to the organization of fine-tuning activities of senior preschoolers]. Doshkil'ne vykhovannia.

5. Kazakova, T. H. (2006). *Teoriya y metodyka razvytiya detskoho yzobrazitel'noho*

tvorchestva. [Theory and methods of development of children's fine arts]. Moscow: VLADOS.

6. Kalynyna, T. V. (2008). *Razvytye khudozhestvennoho vospriyatiya rebenka na osnove pryobscheniya k yzobrazitel'nomu yskusstvu*. [Development of artistic perception of the child on the basis of familiarizing with the visual arts]. Ekaterynburh: Yzd-vo Ural. un-ta/

7. Komarova, T. S. (1990). *Yzobrazitel'naia deiatel'nost' v detskom sadu. Obuchenye y tvorchestvo*. [Pictorial activity in kindergarten. Learning and creativity]. Moscow.

8. Levyn, V. A. (1977). *Vospytanye tvorchestva*. [Education of creativity]. Moscow: Pedahohyka.

9. Masol, L. M. (2015). *Khudozhn'o-pedahohichni tekhnologii v osnovnii shkoli: yednist' navchannia i vykhovannia*. [Artistic and pedagogical technologies in the main school: the unity of education and education]. Kharkiv: Drukarnia Madryd.

10. Masol, L. M. (2006). *Metodyka navchannia mystetstva u pochatkovii shkoli*. [Methodology for teaching arts in elementary school]. Xarkiv: Ranok.

11. Nemenskiy, B. M. (1981). *Mudrost' krasoty: O problemakh estetycheskoho vospytaniya*. [Wisdom of Beauty: About the problems of aesthetic education.]. Moscow: Prosveschenye.

12. Rudnyts'ka, L. (2002). *Pedahohika: zahal'na ta mystets'ka*. [Pedagogy: general and artistic]. Kyiv

13. Sukhorukova, H. V. (2010). *Obrazotvorche mystetstvo z metodykoiu vykladannia v doshkil'nomu navchal'nomu zakladi*. [Fine art with a teaching method in a preschool educational institution]. Kyiv: Slovo.

14. Trubaichuk, L. V. (2010). *Fenomenohiia razvytiya odarennosti detei doshkol'noho vozrasta*. [Phenomenology of development of gifted children in preschool age]. Moscow: Balass.

15. Trusova, E. L. (2011). *Svoebrazye vospriyatiya skul'ptury det'my sed'moho hoda zhyzny*. [The peculiarity of perception of sculpture by children of the seventh year of life]. Naukovi zapysky Rivnens'koho derzhavnoho humanitarnoho universytetu.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

ШУЛЬГА Людмила Миколаївна – старший викладач кафедри дошкільної освіти комунального закладу «Запорізький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти» Запорізької обласної ради.

Наукові інтереси: розвиток творчих здібностей дітей дошкільного віку в образотворчій діяльності.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

SHULGA Lyudmila Mykolaivna – senior lecturer, department of elementary education Zaporizhzhya regional institute of postgraduate education

Circle of research interests: development of creative abilities of children of preschool age in visual activity.

Дата надходження рукопису 05. 08. 2017 р.

УДК: 371.134:378:002

ЯКИМЕНКО Наталія Олегівна – старший викладач кафедри українознавства, культури та документознавства Полтавського національного технічного університету імені Юрія Кондратюка e-mail:n_o_ja@ukr.net

КРИТЕРІЇ, ПОКАЗНИКИ ТА РІВНІ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ФАХІВЦІВ ІЗ ДОКУМЕНТОЗНАВСТВА У ПРОЦЕСІ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Залучення ресурсу дистанційного навчання (ДН) у процес підготовки майбутнього фахівця з документознавства та інформаційної діяльності уможливує не лише оптимальний режим організації навчально-виховного процесу, а й забезпечує набуття, закріплення навичок роботи в електронному середовищі, які є професійно архіважливими, значимими у контексті формування фахових компетенцій і комунікування в постіндустріальному соціумі. Створення відповідних педагогічних умов і послідовне дотримання принципів дидактики в процесі підготовки майбутнього документознавця з використанням засобів ДН, на наш погляд, дає змогу здійснювати системно і навчальну, й учинєву діяльність. Наведені аргументи дозволяють припустити, що ДН є потенційно ефективним фахово орієнтованим середовищем, що дає змогу не лише формувати фахову компетентність, а й підтвердити/спростувати підготовленість випускника-документознавця до самостійної професійної діяльності. Ми переконані, що для студентів, які опановують майбутню спеціальність з використанням ДН, електронне освітнє середовище спрямоване і на формування фахової компетентності, й на більш повну реалізацію потреби в соціальній комунікації.

Мета статті – визначити і схарактеризувати критеріїв, показників, рівнів сформованості професійної компетентності майбутнього фахівця з документознавства та інформаційної діяльності у процесі ДН.

Виклад основного матеріалу дослідження. Поняття «формування» академічний тлумачний словник української мови пояснює як багатозначне: «надавати чому-небудь певної форми, вигляду тощо»,

«виробляти в кому-небудь певні якості, риси характеру і т. ін.», «надавати чому-небудь завершеності, визначеності», «давати існування чому-небудь; створювати, надаючи якоїсь структури, організації, форми». [15, с. 624].

Формування, на відміну від виховання чи навчання, як цілеспрямованих процесів, має менш контрольований перебіг, адже залежить і від впливу освітнього чи родинного середовища, в яких перебуває майбутній фахівець, і від кола професійного спілкування (скажімо, під час проходження практики, протягом самостійної трудової діяльності), також від наявності/відсутності досвіду інформаційно-аналітичної діяльності, комунікування з адміністративними структурами в щоденних (цивільно-правових, громадських, освітніх) потребах тощо. На наш погляд, поряд з навчанням і вихованням, чинниками формування є життєві обставини, що впливають на соціальну свідомість і соціальну активність, зумовлюють рівень інформаційної культури, визначають ступінь самоорганізації, самооцінки, мотиваційно-цільові орієнтири особистості. Ми вважаємо, що процес формування слід потрактовувати як вплив на особистість майбутнього фахівця чинників освітнього (як віртуального, так і реального) мікро- та макросередовища, що є тлом (фоном) освіто- й життєорганізації.

Об'єктивність процесу формування не викликає сумнівів, оскільки формування – це фактично завдання (функція) умов (обставин) життя відносно особистості (у нашому дослідженні – особистість майбутнього документознавця). Безумовно, ця функція може коригуватися як у зв'язку зі зміною суспільних, особистих обставин, так і у зв'язку зі зміною ставлення до середовища. В такому випадку суб'єктами цілеспрямованих змін виступають інші індивіди (при цьому варто говорити вже